

Πίσω από τις «Μικρές εξεγέρσεις» του Κυριάκου Κατζουράκη υπάρχει ο διάλογός του με τον ζωγράφο Πανσέληνο

Πίσω από τις «Μικρές εξεγέρσεις» του Κυριάκου Κατζουράκη υπάρχει ο διάλογός του με τον ζωγράφο Πανσέληνο. Αναφορά απόλυτα καιρία αν σκεφτούμε τι εκπροσωπεί αυτός ο δημιουργός. Σε ένα Βυζάντιο που μετά την άλωση της Πόλης από τους Φράγκους το 1204, συρρικνώνεται στο χώρο και ταυτόχρονα εξελληνίζεται καθοριστικά, ένας καλλιτέχνης εφάμιλλος του Τζιόττο, επιτελεί ένα πολυδιάστατο κατόρθωμα. Φέρνει τα αρχέτυπα της πίστης σε διάλογο με το κοινωνικό και το ιστορικό γίνεσθαι, εξατομικεύει τα πρόσωπα καθιστώντας τα αναγνωρίσιμα και εισάγει το -κινηματογραφικό θα λέγαμε σήμερα- στοιχείο της «εικόνας εν κινήσει».

Με δυο λόγια γίνεται ο προάγγελος μιας χαμένης άνοιξης, μιας ελληνικής Αναγέννησης που δεν ολοκληρώθηκε ποτέ και που λαμπερά της σπαράγματα μπορούμε να θαυμάσουμε στον Ερωτόκριτο, στο Κρητικό θέατρο και σε μια πλευρά του έργου του Γκρέκο. Γιατί ο Κατζουράκης επιχειρεί αυτόν το διάλογο με τον Πανσέληνο και τι λογής είναι ο διάλογος αυτός; Τον επιχειρεί για λόγους τόσο αισθητικούς όσο και πολιτικούς. Νομίζω ότι αυτό που με μια λέξη γυρεύει τόσο αυτός όσο και η μόνιμη συνεργάτιδά του, Κάτια Γέρου, είναι μια επαναθεμελίωση του ρεαλισμού. Από τη μια μοιάζει να επιμένει ότι κάθε άξια λόγου τέχνη, εξπρεσιονιστική, υπερρεαλιστική, αφηρημένη ή ό,τι άλλο, δεν μπορεί παρά να είναι ρεαλιστική, δηλαδή να αναζητά τον παλμό και το βάθος της ζωής μέσα σε αυτό το πολυδιάστατο πράγμα που ονομάζουμε «πραγματικό». Με την έννοια αυτή, το όνειρο και το παραλήρημα, η επιθυμία, η εξουσία και η εξέγερση, στοιχεία που διατρέχουν και διασταυρώνονται στην ταινία, είναι όλα πραγματικότητα. Από την άλλη πλευρά ο ρεαλισμός, το να βλέπεις τον κόσμο με καθαρά μάτια και χωρίς τον εξωραϊσμό της «ιδεολογίας» ή την ιδιοτέλεια του συμφέροντος πρέπει να είναι κεντρικό αίτημα κάθε πολιτικής που εξεγείρεται ενάντια στο τέρας της ρεάλ πολιτικής των υπερδυνάμεων και των πιο κοντινών μας υπανθρώπων.

Πώς υπηρετεί τον στόχο του αυτό ο Κατζουράκης; Όποιος ψάξει να βρει εξωτερικές αναφορές στο έργο του Πανσέληνου, εντυπωσιακές λήψεις και ακριβές αναπαραστάσεις των τοιχογραφιών του μεγάλου μάστορα θα απογοητευτεί. Αυτό δεν οφείλεται μόνο στο ότι η ταινία του είναι ένα είδος «arte rovera», όπου ο μόχθος των συντελεστών καταφέρει να υποκαταστήσει την προκλητικά ανύπαρκτη κρατική ενίσχυση. Αυτό που η ταινία γυρεύει είναι τα κινηματογραφικά ισοδύναμα της τέχνης του μεγάλου μάστορα. Αν και ο Κατζουράκης είναι ένας από τους πιο σημαντικούς εικαστικούς της γενιάς του, στόχος του δεν είναι κάποιο είδος εικαστικού κινηματογράφου για τους λίγους. Αυτό φαίνεται από το ότι οι λίγες εικόνες του Πανσέληνου, που δείχνει η ταινία και που βρέθηκαν όντως ξεχασμένες σε κάποιο βράχο, μάρτυρες της απονιάς του κράτους μας για τους καλλιτεχνικούς του θησαυρούς, επιτελούν και αυτές όχι εικαστικό αλλά κινηματογραφικό έργο. Αλλά φαίνεται περισσότερο ακόμη από την οργάνωση και την οικονομία των πλάνων, την αξιοποίηση του φωτός, από τον τρόπο με τον οποίο η τελευταία εικόνα μιας ενότητας αρθρώνεται φιλικά εισάγοντας την πρώτη της επόμενη.

Για να υπηρετήσει το στόχο του ο σκηνοθέτης παίζει με μια λαϊκή φόρμα αφήγησης η οποία δεν περιφρονεί το μελό, ένα σπουδαίο όσο και δύσκολο είδος. Εδώ ο τίτλος «Μικρές

εξεγέρσεις» παίρνει όλο του το βάρος. Γύρω από την πρωταγωνίστρια, ερμηνευμένη σπαραχτικά από την Κάτια Γέρου, πλέκεται μια από τις «συνηθισμένες» ιστορίες που συνθέτουν την τραγωδία της νεοελληνικής μας καθημερινότητας. Χαμένη στη μιζέρια ενός άθλιου ξενοδοχείου στην άκρη του επαρχιακού πουθενά, θύμα αλλεπάλληλων βιασμών, πρώτα από τον πατέρα της, που θα καταλήξει τρελός, και μετά από ένα κτηνώδη και εγκληματικό σύζυγο, που πλουτίζει από το δουλεμπόριο γυναικών, θα πραγματοποιήσει επώδυνα τη μικρή εξέγερσή της την ώρα που ο έρωτας θα την διδάξει να αγαπά τον ίδιο της τον εαυτό.

Η περιπέτειά της κλείνει εκεί όπου άρχισε. Στο φτωχικό καφενείο, όπου θα συνεχιστεί η παράσταση του ερασιτεχνικού θιάσου, η παράσταση της ζωής μας.

Να βγεις από το δάσος των στερεότυπων και των φαντασμάτων. Να δεις τον εαυτό σου και την ζωή αλλιώς. Να εξεγερθείς χωρίς να χάσεις την δύναμη να συγχωρείς. Να δεις τον κόσμο με άλλα μάτια, οδηγημένα από αυτό που ο Λόρκα αποκαλούσε «το φως της κατανόησης». Αυτό είναι με μια λέξη ο θαμμένος θησαυρός του Πανσέληνου, που ο Κατζουράκης φέρνει μπροστά στα μάτια μας μέσα από τη γλώσσα της ροής, της κίνησης που είναι ο κινηματογράφος.

Γιάγκος Ανδρεάδης, Η Εποχή 20 Δεκεμβρίου 2009